Experto Pro Bono
Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

PRAWO RODZINNE I OPIEKUŃCZE

Poradnik prawny z cyklu
"Twoje Prawa w Twoich Rękach"

PORADNIK
Z ZAKRESU PODSTAW PRAWA

Niniejszy poradnik został przygotowany w ramach zadania publicznego w zakresie prowadzenia w 2024 roku punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu otwockiego we współpracy z **Fundacją Rozwoju Świadomości Obywatelskiej Experto Pro Bono** finansowanego z budżetu państwa realizowanego przez **Powiat Otwocki.**

Всередині знаходиться також версія посібника українською мовою.

Ministerstwo Sprawiedliwości

Starostwo Powiatowe w Otwocku
Powiat Otwocki

SPIS TREŚCI:

I. FORMY ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA .....1 - 4

II. MAJĄTEK W MAŁŻEŃSTWIE.....5 - 7

III. KURATELA.....8 – 11

ЗМІСТ:

I. ФОРМИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ .....12 - 15

II. МАЙНО В ШЛЮБІ.....15 - 18

III. ОПІКА.....18 - 20

I. SPOSOBY ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

WPROWADZENIE

Zawarcie małżeństwa stanowi niezwykle ważny element życia prywatnego i w głównej mierze kojarzy się z uczuciami, lecz także podszyte jest grubą warstwą formalności. Bowiem, aby małżeństwo zostało uznane za ważne, wpierw należy spełnić szereg wymogów formalnych, na które często para młoda nie jest przygotowana. Wiele narzeczeństw staje przed wyborem, a czasami sporem w zakresie decyzji na rodzaj zawarcia małżeństwa.

Niniejszy poradnik ma na celu przybliżenie tych procedur oraz pomoc w zrozumieniu, jakie kroki należy podjąć, aby małżeństwo zostało zawarte zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Dzięki tej wiedzy, organizacja ceremonii stanie się mniej stresująca, a przyszli małżonkowie będą mogli skupić się na radosnym przeżywaniu tego wyjątkowego momentu w ich życiu. Zapoznanie się z poniższymi informacjami pomoże także uniknąć potencjalnych trudności i opóźnień, które mogą wyniknąć z niewłaściwego przygotowania do procedury ślubnej.

DEFINICJA MAŁŻEŃSTWA

W świetle polskiego prawa małżeństwo jest usankcjonowanym, trwałym i równoprawnym związkiem kobiety i mężczyzny, którego celem jest tworzenie wspólnoty małżeńskiej oraz rodzinnej. Przepisy regulują zarówno zasady zawierania, jak i trwania oraz rozwiązywania małżeństwa. W kodyfikacji określono także wymogi, jakie należy spełnić, aby móc przystąpić do ślubu, a są nimi m.in., pełnoletność oaz brak przeciwskazań prawnych, tj. pokrewieństwo w linii prostej, czy pozostawanie w innym małżeństwie. Jednak z uwagi na elastyczność życia prywatnego, prawo przewiduje możliwość zawarcia związku małżeńskiego przez kobietę już w wieku 16 lat, jeśli uzyska ona zgodę sądu rodzinnego.

SPOSOBY ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

1) ŚLUB CYWILNY

Małżeństwo cywilne stanowi procedurę prawną, która dokonywana jest przed urzędnikiem państwowym, czyli kierownikiem urzędu stanu cywilnego oraz wywołuje od razu skutki prawne.

Organizację ślubu w ten sposób należy zacząć od złożenia wniosku o zawarcie małżeństwa w urzędzie stanu cywilnego, przynajmniej miesiąc przed planowaną datą. Warto dodać, iż nie ma konieczności zgłaszania się w miejscu zamieszkania a sam ślub może odbyć się także w plenerze za uprzednią zgodą urzędnika. W celu złożenia wniosku należy wziąć ze sobą dowody osobiste, skrócone odpisy aktów urodzenia oraz, jeśli to konieczne, dokumenty potwierdzające zakończenie poprzedniego małżeństwa.

Sama ceremonia polega na złożeniu przed urzędnikiem przysięgi oraz oświadczeń, że wstępuje się w związek małżeński, po czym otrzymuje się stosowny akt.

Standardowa opłata za ślub cywilny wnosi 84 zł, a w przypadku ceremonii w plenerze kwota ta wzrasta i zazwyczaj wynosi 1000 zł, lecz nie jest to stała i sztywna wysokość opłaty.

2) ŚLUB KONKORDATOWY

Na postawie art. 1 pkt 1 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w Polsce istnieje także możliwość zawarcia małżeństwa konkordatowego. Ten rodzaj ślubu łączy w sobie ceremonię religijną z uzyskaniem skutków cywilnoprawnych i jest dokonywana przez duchownego. Może on być zawarty w Kościele Katolickim lub innym związku wyznaniowym, który ma podpisaną umowę z państwem.

Podstawą prawną tej formy zawarcia małżeństwa jest Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, który wszedł w życie w 1998 r.

W celu rozpoczęcia przygotowań do ślubu narzeczeni muszą skontaktować się z parafią, w której zamierzają wziąć ślub, aby ustalić datę ceremonii, co należy zrobić przynajmniej na kilka miesięcy przez planowanym terminem. Wymagane są także nauki przedmałżeńskie, które mają na celu przygotowanie pary do wspólnego życia.

Pomimo, w głównej mierze duchownego wymiaru, nie należy zapomnieć o stosownych dokumentach, tj. akt chrztu, zaświadczenie o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa (z urzędu stanu cywilnego, które od daty wydania ważne jest przez okres 6 miesięcy), świadectwo ukończenia nauk przedmałżeńskich, a także zaświadczenie o zapowiedziach.

Ceremonia ślubna odbywa się zgodnie z liturgią Kościoła katolickiego, w której narzeczeni składają przysięgę małżeńską przed duchownym i świadkami, co ma znaczenie zarówno religijne, jak i prawne.

Po zawarciu małżeństwa duchowny ma obowiązek przekazać odpowiednie dokumenty do urzędu stanu cywilnego w ciągu 5 dni roboczych od zawarcia ślubu. Po ich otrzymaniu Urząd stanu cywilnego dokonuje rejestracji małżeństwa i wydaje odpis aktu małżeństwa, co formalnie kończy proces zawarcia małżeństwa konkordatowego, a sam związek staje się uznanym zarówno przez Kościół jak i państwo.

PRAWA I OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z POSZCZEGÓLNYCH FORM ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA

Jak każda czynność prawna, zawarcie małżeństwa cywilnego ciągnie za sobą szereg obowiązków, wynikających z nowego statusu. Artykuł 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wymienia spośród nich m.in. prowadzenie wspólnego życia, wychowywanie dzieci, wzajemne reprezentowanie, wierność i uczciwość małżeńską, wzajemną pomoc i współdziałanie, czy też wspólne zarządzanie majątkiem. Małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny; w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu.

Małżeństwo oznacza także, że oboje małżonkowie są odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny, o czym mówi Art. 30. § 1. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Natomiast, z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków postanowić, że za powyższe zobowiązania odpowiedzialny jest tylko ten małżonek, który je zaciągnął.

Jeżeli jeden z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu nie spełnia ciążącego na nim obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, sąd może nakazać, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka.

Jeżeli prawo do lokalu mieszkalnego przysługuje jednemu małżonkowi, drugi małżonek z mocy prawa jest uprawniony do korzystania z tego mieszkania w celu zaspokojenia potrzeb rodziny.

Natomiast o nazwisku, które każdy z małżonków będzie nosił po zawarciu małżeństwa, decyduje jego oświadczenie złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie może być złożone bezpośrednio po zawarciu małżeństwa albo przed sporządzeniem przez kierownika urzędu stanu cywilnego zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa. Małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko będące dotychczasowym nazwiskiem jednego z nich. Każdy z małżonków może również zachować swoje dotychczasowe nazwisko albo połączyć z nim dotychczasowe nazwisko drugiego małżonka. Nazwisko utworzone w wyniku połączenia nie może składać się z więcej niż dwóch członów

Natomiast, ślub konkordatowy, oprócz obowiązków wynikających z cywilnego, wywołuje także zobowiązania tj. dążenie do wspólnego życia zgodnie z wiarą, uczestnictwo w życiu sakramentalnym oraz wychowanie dzieci w duchu katolickim.

Zawarcie małżeństwa to jeden z najważniejszych kroków w życiu wielu osób. To nie tylko formalne połączenie dwóch osób, ale również uroczystość, która często wiąże się z silnymi emocjami, tradycjami rodzinnymi i społecznymi oraz wieloma przygotowaniami. W Polsce prawo oferuje kilka możliwości zawarcia małżeństwa, które różnią się procedurami, wymaganymi dokumentami i skutkami prawnymi.

Wybór odpowiedniej formy ślubu zależy od osobistych preferencji, przekonań religijnych oraz innych czynników, takich jak obywatelstwo partnerów czy ich miejsce zamieszkania. Każda z dostępnych opcji - małżeństwo cywilne, konkordatowe, czy ślub z cudzoziemcem - ma swoje specyficzne wymogi i formalności, które należy spełnić. Niezależnie od wybranej drogi, istotne jest, aby przyszli małżonkowie byli świadomi wszystkich procedur oraz dokumentów, które muszą przygotować przed przysięgą małżeńską.

ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA POZA GRANICAMI POLSKI

Małżeństwa zawarte za granicą regulowane są przez prawo kraju, w którym małżeństwo zostało zawarte, ale także przez przepisy prawa międzynarodowego prywatnego oraz polskiego prawa rodzinnego. Kluczowym dokumentem jest Kodeks rodzinny i opiekuńczy, który zawiera przepisy odnoszące się do uznawania małżeństw zawartych poza granicami Polski.

Zgodnie z art. 14 Kodeksu cywilnego oraz Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym małżeństwo zawarte za granicą jest ważne, jeśli zostało zawarte zgodnie z prawem miejsca zawarcia małżeństwa. Oznacza to, że małżeństwo zawarte np. w Stanach Zjednoczonych, Włoszech czy Hiszpanii, jeśli spełnia wszystkie wymogi formalne prawa tego kraju, jest również uznawane za ważne w Polsce z zastrzeżeniem poniższych uwag.

Obywatele polscy, którzy zawierają małżeństwo za granicą muszą spełniać także warunki zdolności do zawarcia małżeństwa zgodnie z polskim prawem. Oznacza to, że np. wiek, brak przeszkód małżeńskich (takich jak bigamia) czy zdolność do podejmowania decyzji muszą być zgodne z polskimi przepisami aby małżeństwo zawarte za granicą zostało uznane w Polsce za ważne. Istnieje także możliwość wyboru formy zawarcia małżeństwa, czy to w formie ślubu cywilnego, czy religijnego, pod warunkiem, że dana forma jest przewidziana przez prawo kraju, w którym małżeństwo jest zawierane.

FORMALNOŚCI

Aby małżeństwo zawarte za granicą było uznawane w Polsce, konieczne jest dopełnienie pewnych formalności, które pozwalają na rejestrację małżeństwa w polskich urzędach.

Rejestracja małżeństwa w Polsce

Wniosek o transkrypcję aktu małżeństwa - podstawowym krokiem jest złożenie wniosku o transkrypcję aktu małżeństwa w Urzędzie Stanu Cywilnego (USC) w Polsce. Transkrypcja to przeniesienie zagranicznego aktu małżeństwa do polskich rejestrów stanu cywilnego. Bez tego kroku małżeństwo nie będzie formalnie uznane w Polsce.

Dokumenty wymagane do transkrypcji - do wniosku o transkrypcję należy dołączyć oryginał aktu małżeństwa lub jego uwierzytelnioną kopię przetłumaczoną na język polski przez tłumacza przysięgłego. Czasem wymagane są także dodatkowe dokumenty takie jak dowód obywatelstwa czy dokumenty potwierdzające stan cywilny przed zawarciem małżeństwa.

Jeżeli jeden z małżonków jest cudzoziemcem, konieczne może być uzyskanie przez niego numeru PESEL, co jest niezbędne do rejestracji małżeństwa w polskim systemie.

Brak transkrypcji aktu małżeństwa może prowadzić do sytuacji, w której małżeństwo nie będzie uznawane przez polskie organy państwowe, co może rodzić poważne konsekwencje prawne, np. w kwestii dziedziczenia, opieki nad dziećmi czy podatków.

Najczęstsze różnice w przepisach dotyczących małżeństwa:

- Wiek do zawarcia małżeństwa - w niektórych krajach minimalny wiek do zawarcia małżeństwa może być inny niż w Polsce. Przykładowo, jeśli jeden z małżonków nie osiągnął wieku 18 lat, może to rodzić problemy z uznaniem małżeństwa w Polsce.
- Małżeństwa osób tej samej płci - w wielu krajach małżeństwa osób tej samej płci są legalne, jednak w Polsce takie małżeństwa nie są uznawane. W takim przypadku transkrypcja aktu małżeństwa nie jest możliwa, co oznacza, że takie małżeństwo nie będzie uznane przez polskie prawo.
- Wielokrotne małżeństwa - w niektórych krajach dozwolone są wielożeństwo lub wielomęstwo, co jest niezgodne z polskim prawem. Zawarcie takiego małżeństwa za granicą nie zostanie uznane w Polsce.

Zawarcie małżeństwa za granicą jest dla wielu par atrakcyjną opcją, ale wiąże się również z koniecznością spełnienia określonych formalności, aby było ono uznawane w Polsce. Małżeństwo zawarte za granicą może być uznane w Polsce pod warunkiem że spełnia wymagania prawa miejsca zawarcia oraz polskiego prawa. Kluczowym krokiem jest transkrypcja aktu małżeństwa do polskich rejestrów stanu cywilnego, co zapewnia formalne uznanie związku małżeńskiego w kraju. Pary muszą być świadome różnic w przepisach prawnych między krajami oraz możliwych komplikacji administracyjnych, które mogą się pojawić podczas procesu rejestracji. Ostatecznie, mimo pewnych wyzwań, zawarcie małżeństwa za granicą może być niezapomnianym i wyjątkowym wydarzeniem, które łączy miłość i prawo w jedną spójną całość.

II. MAJĄTEK W MAŁŻEŃSTWIE

WPROWADZENIE

Majątek w małżeństwie to jeden z kluczowych aspektów, który reguluje relacje finansowe między małżonkami. W Polsce kwestie związane z majątkiem małżeńskim są uregulowane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Majątek w małżeństwie można podzielić na majątek wspólny i majątek osobisty każdego z małżonków. Również możliwe są różne ustroje majątkowe, które regulują zarządzanie tym majątkiem.

MAJĄTEK WSPÓLNY

Majątek wspólny powstaje automatycznie z chwilą zawarcia małżeństwa, o ile małżonkowie nie zdecydują się na inny ustrój majątkowy (np. rozdzielność majątkową).

Co wchodzi w skład majątku wspólnego?

- **Dochody z pracy -** wynagrodzenia za pracę, dochody z działalności gospodarczej czy z innych źródeł, które są uzyskiwane przez małżonków w trakcie trwania małżeństwa.
- **Nabywane przedmioty** - wszystkie przedmioty majątkowe, które małżonkowie nabywają wspólnie lub każdy z osobna podczas trwania małżeństwa są częścią majątku wspólnego (np. nieruchomości, samochody, meble).
- **Dochody z majątku osobistego** - dochody, które pochodzą z majątku osobistego jednego z małżonków, ale uzyskane w trakcie trwania małżeństwa, także wchodzą do majątku wspólnego, np. z najmu nieruchomości odziedziczonej przez jednego z małżonków.
- **Środki finansowe** - środki zgromadzone na rachunkach bankowych, oszczędności, a także inwestycje dokonane podczas małżeństwa,
- **Kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie**, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,
- **Środki zgromadzone na koncie OIPE** - w rozumieniu art. 2 pkt 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1238 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ogólnoeuropejskiego indywidualnego produktu emerytalnego

Wspólne zarządzanie majątkiem oznacza, że małżonkowie razem sprawują pieczę nad majątkiem i w związku z tym na ważniejsze decyzje (np. sprzedaż nieruchomości) potrzebna jest zgoda obu stron.

W przypadku rozwodu, separacji lub śmierci jednego z małżonków, majątek wspólny podlega podziałowi. Zwykle podział ten odbywa się po równo, chyba że sąd zadecyduje inaczej na wniosek jednego z małżonków, biorąc pod uwagę wkład w powstanie majątku.

MAJĄTEK OSOBISTY

Majątek osobisty to majątek, który nie wchodzi do wspólności majątkowej i pozostaje wyłączną własnością jednego z małżonków. Małżonek, który jest właścicielem majątku osobistego, zarządza nim samodzielnie i nie musi uzyskiwać zgody drugiego małżonka na decyzje związane z tym majątkiem.

Co wchodzi w skład majątku osobistego?

- **Majątek nabyty przed ślubem** - wszystkie przedmioty i prawa majątkowe nabyte przed zawarciem małżeństwa.
- **Spadki i darowizny** - spadki i darowizny, które małżonek otrzymuje, chyba że darczyńca lub spadkodawca postanowi inaczej, wyraźnie przeznaczając je na rzecz obojga małżonków.
- **Przedmioty osobistego użytku** - przedmioty służące wyłącznie jednemu z małżonków, takie jak ubrania, biżuteria.
- **Odszkodowania -** odszkodowania za szkody na osobie, np. za uszczerbek na zdrowiu.
- **Osiągnięcia** - nagrody za osiągnięcia naukowe, sportowe, artystyczne itp.,
- **Prawa niezbywalne**, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie,
- **Prawa** autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy.

WYJĄTKI

Warto zaznaczyć, iż w rozumieniu ar.34 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków są objęte wspólnością ustawową także w wypadku, gdy zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

Co więcej, w czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

Oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym, w szczególności udzielać sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu majątkiem wspólnym i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny.

Warto wiedzieć, że do dokonania wielu czynności związanych z majątkiem wspólnym niezbędna jest zgoda drugiego małżonka. Do czynności tych zaliczamy dokonanie:

- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadzącej do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków;
- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal;
- czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia i wydzierżawienia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa;
- darowizny z majątku wspólnego, z wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo przyjętych.

Jeżeli jeden z małżonków odmawia zgody wymaganej do dokonania czynności albo jeżeli porozumienie z nim napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody, drugi małżonek może zwrócić się do sądu o zezwolenie na dokonanie czynności. Sąd udziela zezwolenia, jeżeli dokonania czynności wymaga dobro rodziny. Jedynie w skrajnych przypadkach i z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków pozbawić drugiego małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym.

MAŁŻEŃSKIE USTROJE MAJĄTKOWE

Małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków. Umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa. Umowa majątkowa małżeńska może być zmieniona albo rozwiązana. W razie jej rozwiązania w czasie trwania małżeństwa, powstaje między małżonkami wspólność ustawowa, chyba że strony postanowiły inaczej.

Para może wybrać różne ustroje majątkowe, które regulują kwestie zarządzania majątkiem w małżeństwie. Wyróżniamy:

- **Ustawowy ustrój majątkowy** (**wspólność majątkowa**) - jest to podstawowy ustrój, który powstaje automatycznie po zawarciu małżeństwa, jeśli małżonkowie nie zdecydują się na inne rozwiązanie.
- **Rozdzielność majątkowa** - ustrój, w którym każdy z małżonków zachowuje pełną niezależność w zarządzaniu swoim majątkiem, zarówno nabytym przed, jak i po ślubie.
- **Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków** - specjalny ustrój, w którym każdy z małżonków posiada odrębny majątek, ale po ustaniu małżeństwa (np. w wyniku rozwodu) może nastąpić wyrównanie dorobków, czyli różnicy w przyroście majątków każdego z małżonków, które nastąpiło podczas trwania małżeństwa.
- **Rozszerzenie lub ograniczenie wspólności majątkowej** – następuje na podstawie umowy majątkowej małżeńskiej (podobnie jak ustanowienie rozdzielności majątkowej), na mocy której małżonkowie postanawiają objąć wspólnością majątkową to, co z mocy prawa do niej nie wchodzi (np. zakupiona przed zawarciem małżeństwa nieruchomość jednego z nich) lub ograniczyć wspólność majątkową wyłączając z niej to, co z mocy prawa do niej wchodzi (np. dochody z majątku osobistego).

<u>Nie można</u> jednak przez umowę majątkową małżeńską rozszerzyć wspólności na:

- przedmioty majątkowe, które przypadną małżonkowi z tytułu dziedziczenia zapisu lub darowizny;
- prawa majątkowe, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzą one do wspólności ustawowej, jak również wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- niewymagalne jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

III. KURATELA

Kuratela jest istotnym elementem polskiego prawa rodzinnego, mającym na celu ochronę osób, które z różnych przyczyn nie mogą samodzielnie realizować swoich praw i obowiązków. W polskim prawie kuratela reguluje kwestie związane z ochroną interesów osób niepełnoletnich, osób ubezwłasnowolnionych, a także innych osób, które wymagają szczególnej ochrony. W niniejszym poradniku omówione zostaną najważniejsze aspekty kurateli w polskim prawie, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jest ona instytucją prawną mającą na celu ochronę interesów osób, które z powodu wieku, stanu zdrowia, braku pełnej zdolności do czynności prawnych lub innych okoliczności, wymagają pomocy w reprezentowaniu ich praw i interesów. Kurator, czyli osoba ustanowiona przez sąd, jest odpowiedzialny za wspieranie kuranta w podejmowaniu decyzji, zarządzaniu majątkiem lub reprezentowaniu go w określonych sytuacjach prawnych.

Podstawą prawną kurateli w Polsce jest przede wszystkim Kodeks rodzinny i opiekuńczy (KRO), który szczegółowo reguluje, kto może być objęty kuratelą, jakie są obowiązki kuratora oraz procedury związane z ustanowieniem i wykonywaniem kurateli.

ZAKRES STOSOWANIA KURATELI

Kuratela może być ustanowiona w różnych sytuacjach, m.in.:

- dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo (art. 16-18 KRO).
- dla osoby nieznanej z miejsca pobytu (art. 183-184 KRO).
- dla ochrony interesów majątkowych osoby, która nie może sama o nie dbać (art. 178-181 KRO).
- dla dziecka poczętego (art. 182 KRO).
- dla osoby prawnej, która nie ma organu zdolnego do działania (art. 42 Kodeksu cywilnego w zw. z art. 603 Kodeksu postępowania cywilnego).

Polskie prawo wyróżnia kilka rodzajów kurateli, które różnią się zakresem kompetencji kuratora oraz celem, w jakim są ustanawiane. Poniżej najważniejsze z nich.

1. Kuratela dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo.

Ubezwłasnowolnienie częściowe może być orzeczone, gdy stan zdrowia psychicznego, choroba umysłowa, niedorozwój umysłowy lub inne zaburzenia psychiczne uniemożliwiają pełną zdolność do czynności prawnych, ale nie całkowicie. Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo jest powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi.

Kurator wspiera osobę ubezwłasnowolnioną częściowo w czynnościach prawnych, takich jak zarządzanie majątkiem, zawieranie umów, itp. Kurator działa w ramach ustalonych przez sąd, który może określić zakres jego kompetencji.

2. Kuratela dla osoby nieznanej z miejsca pobytu.

Kuratela ta jest ustanawiana dla ochrony interesów osoby, która nie jest znana z miejsca pobytu, a jej obecność jest niezbędna do prowadzenia postępowania sądowego lub do zawarcia umowy.

Kurator reprezentuje osobę nieznaną z miejsca pobytu w postępowaniach sądowych oraz dba o jej interesy, podejmując za nią niezbędne decyzje.

3. **Kuratela dla dziecka poczętego**.

Kuratela ta jest ustanawiana dla ochrony interesów majątkowych dziecka, które jeszcze się nie urodziło, ale już posiada pewne prawa (np. do dziedziczenia).

Kurator reprezentuje interesy nienarodzonego, dbając o to, by jego prawa były należycie zabezpieczone do momentu urodzenia. Ten rodzaj kurateli ustaje z momentem urodzenia się dziecka.

4. **Kuratela dla ochrony majątku.**

Kuratela ta jest ustanawiana w celu ochrony majątku osoby, która z różnych przyczyn nie może sama o niego dbać (np. osoba chora, starsza).

Kurator zarządza majątkiem osoby objętej kuratelą, podejmuje decyzje związane z jego ochroną, zarządzaniem oraz inwestowaniem, zgodnie z interesami kuranta.

5. **Kuratela dla osoby prawnej.**

Kuratela dla osoby prawnej jest ustanawiana w sytuacji, gdy osoba prawna (np. spółka, fundacja) nie ma organu zdolnego do działania.

Kurator reprezentuje osobę prawną, podejmując za nią wszelkie niezbędne czynności prawne oraz zarządza jej majątkiem aż do momentu powołania organu zdolnego do działania.

6. **Kuratela dla osoby niepełnosprawnej.**

Kurator dla osoby niepełnosprawnej jest powołany do jej reprezentowania tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi. Sąd opiekuńczy może określić sprawę lub zakres spraw wskazanych w postanowieniu o ustanowieniu kuratora, w których jest on uprawniony do reprezentowania osoby niepełnosprawnej.

Kuratorem może zostać ustanowiona osoba pełnoletnia, która wyraziła na to zgodę i której kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z powierzonych jej obowiązków kuratora osoby niepełnosprawnej. Osoba niepełnosprawna może wskazać kandydata na kuratora.

Przy wyborze kuratora i określeniu zakresu jego obowiązków oraz uprawnień sąd opiekuńczy uwzględnia w szczególności sposób funkcjonowania osoby niepełnosprawnej, w tym w zakresie jej funkcji intelektualnych oraz sposobu porozumiewania się z otoczeniem.

Kurator uzgadnia z osobą niepełnosprawną sposób prowadzenia lub załatwienia spraw i informuje osobę niepełnosprawną o podjętych działaniach oraz ich wynikach, tak aby mogła podejmować decyzje i działania odpowiednie do aktualnego stanu sprawy.

PROCEDURA USTANOWIENIA KURATELI

1. **Wniosek o ustanowienie kurateli.**

Wniosek o ustanowienie kurateli może złożyć osoba zainteresowana, członek rodziny osoby potrzebującej ochrony, prokurator lub sam sąd może zainicjować postępowanie z urzędu.

Składa się go do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania osoby, która ma być objęta kuratelą. W przypadku osoby prawnej właściwym jest sąd rejonowy dla siedziby osoby prawnej.

2. **Postępowanie sądowe.**

Po złożeniu wniosku, sąd bada sprawę, przesłuchuje świadków oraz zbiera dowody niezbędne do podjęcia decyzji. W przypadku kurateli dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, może być zasięgnięta opinia biegłego psychiatry lub psychologa.

Sąd ocenia, czy istnieją przesłanki do ustanowienia kurateli i wyznacza osobę, która będzie pełniła funkcję kuratora. Sąd może także określić zakres kompetencji kuratora i jego obowiązki.

3. **Decyzja sądu.**

Sąd wydaje postanowienie o ustanowieniu kurateli oraz wyznaczeniu kuratora. Kurator składa przed sądem przyrzeczenie, że będzie sumiennie wypełniał swoje obowiązki. W postanowieniu sąd określa także zakres odpowiedzialności kuratora oraz ewentualne ograniczenia jego kompetencji.

PRAWA I OBOWIĄZKI KURATORA

Kurator ma szereg obowiązków wynikających z przepisów prawa oraz zadań nałożonych przez sąd. Do najważniejszych należą:

a. **Reprezentacja interesów kuranta** - kurator reprezentuje kuranta we wszystkich sprawach objętych zakresem kurateli. W przypadku osób ubezwłasnowolnionych częściowo, kurator może działać w ich imieniu lub pomagać im w podejmowaniu decyzji, zgodnie z postanowieniem sądu.
b. **Zarządzanie majątkiem** - kurator ma obowiązek dbać o majątek kuranta, podejmować decyzje dotyczące jego zarządzania, ochrony i ewentualnego inwestowania, zawsze w zgodzie z interesami kuranta. Decyzje te powinny być podejmowane w sposób rozsądny i zgodny z interesami kuranta.
c. **Złożenie sprawozdań** - Kurator jest zobowiązany do składania sprawozdań ze swojej działalności do sądu opiekuńczego. Sąd może w każdej chwili zażądać od kuratora wyjaśnień dotyczących wykonywania obowiązków lub złożenia szczegółowego sprawozdania z zarządzania majątkiem kuranta.
d. **Odpowiedzialność prawna** - kurator ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone kurantowi na skutek niewłaściwego wykonywania swoich obowiązków. Może być pociągnięty do odpowiedzialności cywilnej za działania, które przyniosły szkodę kurantowi lub były sprzeczne z jego interesami.

WYNAGRODZENIE KURATORA

Zgodnie z Art. 179. § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego kurator może żądać wypłaty wynagrodzenia za pełnienie swoich obowiązków. Wynagrodzenie to jest zazwyczaj wypłacane z majątku kuranta, a w przypadku jego braku – z funduszy Skarbu Państwa. Sąd może również zdecydować o pokryciu wydatków poniesionych przez kuratora w związku z pełnieniem jego funkcji. Natomiast § 2 mówi, że wynagrodzenia nie przyznaje się, jeżeli nakład pracy kuratora jest nieznaczny, a sprawowanie kurateli czyni zadość zasadom współżycia społecznego.

ZAKOŃCZENIE KURATELI

Kuratela może być zakończona na kilka sposobów:

- Ustanie przyczyny ustanowienia kurateli - automatycznie kończy się, gdy ustaje przyczyna, dla której została ustanowiona. Przykładem może być odzyskanie pełnej zdolności do czynności prawnych przez osobę ubezwłasnowolnioną częściowo, odnalezienie osoby nieznanej z miejsca pobytu, czy też osiągnięcie pełnoletności przez dziecko.
- Zmiana orzeczenia sądu - może zostać zakończona na mocy nowego orzeczenia sądu, który stwierdzi, że dalsze sprawowanie kurateli nie jest konieczne lub że zmieniły się okoliczności, które uzasadniają jej istnienie.
- Śmierć kuranta - automatycznie wygasa w przypadku śmierci kuranta, chyba że dotyczyła ona ochrony interesów majątkowych osoby prawnej, która wciąż istnieje.
- Rezygnacja lub odwołanie kuratora - kurator może złożyć rezygnację z pełnienia swojej funkcji, ale musi uzyskać na to zgodę sądu. Sąd może również odwołać kuratora z urzędu, jeśli stwierdzi, że kurator niewłaściwie wypełnia swoje obowiązki lub nie może ich dłużej wykonywać.

PODSUMOWANIE

Kuratela w polskim prawie jest istotnym mechanizmem ochrony osób, które z różnych powodów nie mogą samodzielnie dbać o swoje interesy. Jest to złożona instytucja, wymagająca od kuratora dużej odpowiedzialności, rzetelności i zgodności z przepisami prawa. Kodeks rodzinny i opiekuńczy dokładnie reguluje kwestie związane z ustanowieniem kurateli, obowiązkami kuratora oraz sposobami zakończenia kurateli, co ma na celu zapewnienie jak najlepszej ochrony praw i interesów kuranta

I. ФОРМИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ

ВСТУП

Укладення шлюбу є надзвичайно важливою подією в особистому житті, яка в першу чергу асоціюється з почуттями, але також супроводжується значною кількістю формальностей. Щоб шлюб був визнаний дійсним, необхідно спочатку виконати низку юридичних вимог, до яких часто молодята не підготовлені. Багато пар стикаються з вибором, а іноді й суперечками щодо вибору форми укладення шлюбу.

Цей посібник покликаний ознайомити з цими процедурами та допомогти зрозуміти, які кроки слід зробити, щоб шлюб був укладений відповідно до чинного законодавства. Завдяки цим знанням організація церемонії стане менш стресовою, і майбутні подружжя зможуть зосередитися на радісному переживанні цього особливого моменту в їхньому житті. Ознайомлення з наведеними нижче матеріалами також допоможе уникнути потенційних труднощів та затримок, які можуть виникнути через недостатню підготовку до шлюбної процедури.

ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЮБУ

Відповідно до польського законодавства шлюб є узаконеним, постійним і рівноправним союзом жінки і чоловіка, метою якого є створення сім'ї та шлюбної спільноти. Законодавство регулює як правила укладення, так і тривалість та розірвання шлюбу. У кодифікації також визначено вимоги, які необхідно виконати для укладення шлюбу, серед яких повноліття та відсутність правових перешкод, таких як близьке споріднення чи перебування в іншому шлюбі. Проте, враховуючи гнучкість приватного життя, закон передбачає можливість укладення шлюбу жінкою, якій виповнилося 16 років, за умови отримання дозволу від сімейного суду.

СПОСОБИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ

1. ЦИВІЛЬНИЙ ШЛЮБ

Цивільний шлюб є юридичною процедурою, яка здійснюється перед державним службовцем, тобто керівником відділу цивільного стану, і має негайні правові наслідки. Організацію шлюбу таким чином слід розпочати з подання заяви про укладення шлюбу в відділі цивільного стану принаймні за місяць до запланованої дати. Важливо додати, що немає необхідності подавати заяву за місцем проживання, і сам шлюб може бути укладений на відкритому повітрі за попередньою згодою державного службовця. Для подання заяви потрібно мати при собі посвідчення особи, копії свідоцтв про народження, а також, якщо необхідно, документи, що підтверджують розірвання попереднього шлюбу.

Церемонія полягає у складанні присяги перед державним службовцем і заяві про вступ у шлюб, після чого видається відповідний акт. Стандартна плата за цивільний шлюб становить 84 злотих, а у випадку церемонії на відкритому повітрі ця сума зростає і зазвичай становить 1000 злотих, хоча це не є фіксованою сумою.

2. КОНКОРДАТНИЙ ШЛЮБ

Відповідно до ст. 1 п. 1 § 2 Сімейного та опікунського кодексу в Польщі також є можливість укладення конкордатного шлюбу. Цей вид шлюбу поєднує в собі релігійну церемонію та отримання цивільно-правових наслідків і здійснюється духовною особою. Шлюб може бути укладений в Католицькій Церкві або іншому релігійному об'єднанні, яке має підписану

угоду з державою. Правовою основою цієї форми укладення шлюбу є Сімейний та опікунський кодекс та серед інших Конкордат між Апостольською Столицею та Республікою Польща, який набув чинності у 1998 році.

Для початку підготовки до шлюбу наречені повинні звернутися до парафії, в якій вони планують взяти шлюб, щоб узгодити дату церемонії, що слід зробити принаймні за кілька місяців до запланованого терміну. Також необхідно пройти передшлюбну підготовку, яка має на меті підготувати пару до спільного життя. Незважаючи на переважно духовний вимір, не слід забувати про відповідні документи, такі як свідоцтво про хрещення, свідоцтво про відсутність перешкод для укладення шлюбу (з відділу цивільного стану, яке дійсне протягом 6 місяців з дати видачі), свідоцтво про завершення передшлюбної підготовки, а також свідоцтво про оголошення шлюбу.

Шлюбна церемонія відбувається відповідно до літургії Церкви, де наречені складають шлюбну присягу перед духовною особою і свідками, що має як релігійне, так і правове значення.

Після укладення шлюбу духовна особа зобов'язана передати відповідні документи до відділу цивільного стану протягом 5 робочих днів після укладення шлюбу. Після їх отримання відділ цивільного стану реєструє шлюб і видає копію свідоцтва про шлюб, що офіційно завершує процес укладення конкордатного шлюбу, і шлюб стає визнаним як Церквою, так і державою.

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ ОКРЕМИХ ФОРМ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ

Як і будь-яка правова дія, укладення цивільного шлюбу тягне за собою низку обов'язків, що виникають з нового статусу. Стаття 23 Сімейного та опікунського кодексу включає серед них такі, як спільне життя, виховання дітей, взаємне представництво, вірність і подружня чесність, взаємодопомога і співпраця, а також спільне управління майном. Подружжя спільно вирішують важливі питання сім'ї; за відсутності згоди кожен з них може звернутися за рішенням до суду. Шлюб також означає, що обоє з подружжя несуть солідарну відповідальність за зобов'язання, взяті одним із них у справах, що випливають із задоволення звичайних потреб сім'ї, про що йдеться в ст. 30. § 1. Сімейного та опікунського кодексу. Однак, з поважних причин суд може за клопотанням одного з подружжя ухвалити рішення про те, що за вказані зобов'язання відповідальність несе лише той із подружжя, хто їх взяв на себе.

Якщо один із подружжя, який перебуває у спільному житті, не виконує свого обов'язку брати участь у задоволенні потреб сім'ї, суд може вирішити, щоб заробітна плата або інші належні цьому подружжю виплати виплачувалися повністю або частково на користь іншого подружжя для задоволення потреб сім'ї за рахунок цих коштів.

Якщо право на житло належить одному з подружжя, другий з подружжя має право користуватися цим житлом для задоволення потреб сім'ї.

Що стосується прізвища, яке кожен із подружжя носитиме після укладення шлюбу, це визначається його заявою, зробленою перед керівником відділу цивільного стану. Заява може бути зроблена безпосередньо після укладення шлюбу або перед складанням керівником відділу цивільного стану свідоцтва, що підтверджує відсутність обставин, що виключають укладення шлюбу. Подружжя можуть носити спільне прізвище, яке було

прізвищем одного з них. Кожен із подружжя також може зберегти своє прізвище або поєднати його з прізвищем іншого подружжя. Прізвище, створене в результаті поєднання, не може складатися більше ніж із двох частин.

Що стосується конкордатного шлюбу, крім обов'язків, що випливають із цивільного шлюбу, також виникають зобов'язання, такі як прагнення до спільного життя згідно з вірою, участь у сакраментальному житті та виховання дітей у дусі даної релігії.

Укладення шлюбу є одним із найважливіших кроків у житті багатьох людей. Це не лише формальне об'єднання двох осіб, а й урочистість, яка часто пов'язана з сильними емоціями, сімейними та суспільними традиціями, а також багатьма приготуваннями. У Польщі законодавство пропонує кілька можливостей для укладення шлюбу, які відрізняються процедурами, необхідними документами та правовими наслідками.

Вибір відповідної форми шлюбу залежить від особистих уподобань, релігійних переконань та інших факторів, таких як громадянство партнерів або їхнє місце проживання. Кожна з доступних опцій - цивільний шлюб, конкордатний або шлюб із іноземцем - має свої специфічні вимоги та формальності, які необхідно виконати. Незалежно від обраного шляху, важливо, щоб майбутні подружжя були обізнані з усіма процедурами та документами, які вони повинні підготувати перед шлюбною присягою.

УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ ЗА КОРДОНОМ

Шлюби, укладені за кордоном, регулюються законодавством країни, в якій шлюб був укладений, а також нормами міжнародного приватного права та польського сімейного права. Ключовим документом є Сімейний та опікунський кодекс, який містить положення щодо визнання шлюбів, укладених за межами Польщі.

Відповідно до Цивільного кодексу та Сімейного та опікунського кодексу, шлюб, укладений за кордоном, є дійсним, якщо він укладений відповідно до законодавства місця укладення шлюбу. Це означає, що шлюб, укладений, наприклад, у Сполучених Штатах, Італії чи Іспанії, якщо він відповідає всім формальним вимогам законодавства цієї країни, також визнається дійсним у Польщі з урахуванням нижченаведених зауважень.

Громадяни Польщі, які укладають шлюб за кордоном, повинні також відповідати умовам здатності до укладення шлюбу відповідно до польського законодавства. Це означає, що, наприклад, вік, відсутність шлюбних перешкод (таких як бігамія) або здатність приймати рішення повинні відповідати польським нормам, щоб шлюб, укладений за кордоном, був визнаний дійсним у Польщі. Існує також можливість вибору форми укладення шлюбу, чи то у формі цивільного шлюбу, чи релігійного, за умови, що ця форма передбачена законодавством країни, в якій укладається шлюб.

ФОРМАЛЬНОСТІ

Щоб шлюб, укладений за кордоном, був визнаний у Польщі, необхідно виконати певні формальності, які дозволяють зареєструвати шлюб у польських органах влади.

Реєстрація шлюбу в Польщі

Заява про транскрипцію свідоцтва про шлюб - основним кроком є подання заяви про транскрипцію свідоцтва про шлюб у Відділі цивільного стану (USC) у Польщі.

Транскрипція - це перенесення іноземного свідоцтва про шлюб до польських реєстрів цивільного стану. Без цього кроку шлюб не буде формально визнаний у Польщі.

Документи, необхідні для транскрипції - до заяви про транскрипцію необхідно додати оригінал свідоцтва про шлюб або його завірену копію, перекладену на польську мову присяжним перекладачем. Іноді також потрібні додаткові документи, такі як доказ громадянства або документи, що підтверджують цивільний стан до укладення шлюбу.

Якщо один з подружжя є іноземцем, йому може знадобитися отримати номер PESEL, що є необхідним для реєстрації шлюбу в польській системі.

Відсутність транскрипції свідоцтва про шлюб може призвести до того, що шлюб не буде визнаний польськими державними органами, що може мати серйозні правові наслідки, наприклад, у питаннях спадкування, опіки над дітьми або податків.

Найпоширеніші відмінності в нормах щодо шлюбу:

- **Вік для укладення шлюбу** - в деяких країнах мінімальний вік для укладення шлюбу може відрізнятися від Польщі. Наприклад, якщо одному з подружжя не виповнилося 18 років, це може викликати проблеми з визнанням шлюбу в Польщі.
- **Шлюби між особами однієї статі** - в багатьох країнах шлюби між особами однієї статі є легальними, але в Польщі такі шлюби не визнаються. У такому випадку транскрипція свідоцтва про шлюб неможлива, що означає, що такий шлюб не буде визнаний польським законодавством.
- **Багаторазові шлюби** - в деяких країнах дозволяється полігінія або багатомужність, що суперечить польському законодавству. Укладення такого шлюбу за кордоном не буде визнане в Польщі.

Укладення шлюбу за кордоном є привабливим варіантом для багатьох пар, але також пов'язане з необхідністю виконання певних формальностей, щоб він був визнаний у Польщі. Шлюб, укладений за кордоном, може бути визнаний у Польщі за умови, що він відповідає вимогам законодавства місця укладення та польського законодавства. Ключовим кроком є транскрипція свідоцтва про шлюб до польських реєстрів цивільного стану, що забезпечує формальне визнання шлюбного союзу в країні. Парам слід бути обізнаними про відмінності в правових нормах між країнами та можливі адміністративні ускладнення, які можуть виникнути під час процесу реєстрації. Зрештою, незважаючи на певні труднощі, укладення шлюбу за кордоном може бути незабутньою і винятковою подією, яка поєднує кохання та закон в одну єдину цілісність.

II. МАЙНО В ШЛЮБІ

ВСТУП

Майно в шлюбі є одним із ключових аспектів, що регулює фінансові відносини між подружжям. У Польщі питання, пов'язані з шлюбним майном, регулюються Сімейним та опікунським кодексом. Майно в шлюбі можна поділити на спільне майно та особисте майно кожного з подружжя. Також можливі різні майнові режими, які регулюють управління цим майном.

СПІЛЬНЕ МАЙНО

Спільне майно виникає автоматично з моменту укладення шлюбу, якщо подружжя не вирішить встановити інший майновий режим (наприклад, розподіл майна). Що входить до складу спільного майна?

- **Доходи від праці** - заробітна плата, доходи від підприємницької діяльності або з інших джерел, які отримуються подружжям під час шлюбу.
- **Набуті предмети** - усі майнові предмети, які подружжя набувають спільно або кожен окремо після одруження, є частиною спільного майна (наприклад, нерухомість, автомобілі, меблі).
- **Доходи від особистого майна** - доходи, що надходять від особистого майна одного з подружжя, але отримані під час шлюбу, також входять до спільного майна, наприклад, від оренди нерухомості, успадкованої одним із подружжя.
- **Фінансові кошти** - кошти, накопичені на банківських рахунках, заощадження, а також інвестиції, зроблені під час шлюбу.
- **Суми внесків, зафіксованих на субрахунку, про який йдеться в ст. 40а Закону від 13 жовтня 1998 року про систему соціального страхування**.
- **Кошти, накопичені на рахунку OIPE** - у розумінні ст. 2 п. 5 Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2019/1238 від 20 червня 2019 р. щодо загальноєвропейського індивідуального пенсійного продукту.

Спільне управління майном означає, що подружжя разом здійснюють нагляд за майном і, відповідно, на прийняття важливих рішень (наприклад, продаж нерухомості) потрібна згода обох сторін.

У разі розлучення, сепарації або смерті одного з подружжя спільне майно підлягає розподілу. Зазвичай розподіл відбувається порівну, якщо суд не вирішить інакше на підставі клопотання одного з подружжя, враховуючи внесок у створення майна.

ОСОБИСТЕ МАЙНО

Особисте майно - це майно, яке не входить до спільного майна і залишається виключною власністю кожного з подружжя. Подружжя, яке є власником особистого майна, самостійно управляє ним і не потребує згоди іншого подружжя на прийняття рішень, пов'язаних з цим майном.

Що входить до складу особистого майна?

- **Майно, набуте до шлюбу** - усі предмети і майнові права, набуті до укладення шлюбу.
- **Спадщина і дарування** - спадщина і дарування, які отримує подружжя, якщо дарувальник або спадкодавець не вирішить інакше, чітко призначаючи їх на користь обох подружжя.
- **Предмети особистого користування** - предмети, які використовуються виключно одним з подружжя, такі як одяг, прикраси.
- **Компенсації** - компенсації за шкоду здоров'ю, наприклад, за пошкодження здоров'я.

- **Досягнення** - нагороди за наукові, спортивні, мистецькі досягнення тощо.
- **Авторські права і суміжні права, права промислової власності та інші права творця.**

ВИНЯТКИ

Варто зазначити, що відповідно до ст. 34 Сімейного та опікунського кодексу предмети звичайного побутового вжитку, які використовуються обома подружжям, є частиною спільного майна навіть у випадку, якщо вони були набуті внаслідок спадкування, заповіту або дарування, якщо спадкодавець або дарувальник не вирішив інакше.

Крім того, під час дії режиму спільного майна жоден із подружжя не може вимагати розподілу спільного майна. Він також не може розпоряджатися або зобов'язуватися до розпорядження часткою, яка в разі припинення спільності майна припаде йому в спільному майні або в окремих предметах, що належать до цього майна.

Обидва подружжя зобов'язані співпрацювати в управлінні спільним майном, зокрема надавати одне одному інформацію про стан спільного майна, про управління спільним майном та про зобов'язання, що обтяжують спільне майно.

Варто знати, що для здійснення багатьох дій, пов'язаних зі спільним майном, необхідна згода іншого подружжя. До таких дій належать:

- укладення правочину, що призводить до відчуження, обтяження, платного набуття нерухомості або права довгострокового користування, а також до передачі нерухомості для використання або отримання з неї доходів;
- укладення правочину, що призводить до відчуження, обтяження, платного набуття речового права, об'єктом якого є будівля або приміщення;
- укладення правочину, що призводить до відчуження, обтяження, платного набуття і оренди сільськогосподарського підприємства або підприємства;
- дарування зі спільного майна, за винятком дрібних подарунків, що звично прийняті.

Якщо один із подружжя відмовляється надати згоду, необхідну для здійснення дії, або якщо узгодження з ним зустрічає труднощі, що важко подолати, інший подружжя може звернутися до суду за дозволом на здійснення дії. Суд надає дозвіл, якщо здійснення дії відповідає інтересам сім'ї. Лише у виняткових випадках і з поважних причин суд може на вимогу одного з подружжя позбавити іншого подружжя самостійного управління спільним майном.

ШЛЮБНІ МАЙНОВІ РЕЖИМИ

Подружжя може шляхом договору, укладеного у формі нотаріального акту, розширити або обмежити спільне майно, або встановити розподіл майна або розподіл майна з урівнянням набутого. Такий договір може передувати укладенню шлюбу але не обов'язково. Шлюбний майновий договір може бути змінений або розірваний. У разі його розірвання під час шлюбу між подружжям виникає спільне майно, якщо сторони не вирішили інакше.

Пара може вибрати різні майнові режими, які регулюють питання управління майном у шлюбі. Розрізняють:

- **Звичайна спільність майна** - це основний режим, який виникає автоматично після укладення шлюбу, якщо подружжя не вирішить інше.
- **Розподіл майна** - режим, у якому кожен з подружжя зберігає повну незалежність в управлінні своїм майном, як набутим до, так і після шлюбу.
- **Розподіл майна з порівнянням набутого** - спеціальний режим, у якому кожен з подружжя має окреме майно, але після припинення шлюбу (наприклад, в результаті розлучення) може відбутися порівняння набутого, тобто різниці в прирості майна кожного з подружжя, що відбувся під час шлюбу.
- **Розширення або обмеження спільного майна** - відбувається на підставі шлюбного майнового договору (подібно до встановлення роздільності майна), за яким подружжя вирішує включити до спільного майна те, що за законом до нього не входить (наприклад, придбана до укладення шлюбу нерухомість одного з них), або обмежити спільне майно, виключивши з нього те, що за законом до нього входить (наприклад, доходи від особистого майна).

Однак шлюбний майновий договір не може розширити спільність на:

- майнові предмети, які належатимуть подружжю внаслідок спадкування, заповіту або дарування;
- майнові права, що випливають із загальної власності, яка регулюється окремими нормами;
- особисті права, які можуть належати лише одній особі (наприклад, право на отримання аліментів, особистий сервітут або право з договору довічного утримання);
- відшкодування за тілесні ушкодження або розлад здоров'я, якщо вони не входять до складу спільного майна, а також вимоги щодо компенсації за завдану шкоду.

III. ОПІКА

Опіка є важливим елементом польського сімейного права, метою якого є захист осіб, які з різних причин не можуть самостійно реалізувати свої права та обов'язки. У польському праві опіка регулює питання, пов'язані із захистом інтересів неповнолітніх, осіб, які позбавлені дієздатності, а також інших осіб, які потребують особливого захисту. У цьому посібнику будуть розглянуті основні аспекти опіки в польському праві, з особливим акцентом на положеннях Сімейного та опікунського кодексу (KRO).

Опіка є правовим інститутом, спрямованим на захист інтересів осіб, які через вік, стан здоров'я, відсутність повної дієздатності або інші обставини потребують допомоги у представництві їх прав та інтересів. Опікун, тобто особа, призначена судом, відповідає за підтримку підопічного в прийнятті рішень, управлінні майном або представництві його в певних правових ситуаціях.

Правовою основою опіки в Польщі є передусім Сімейний та опікунський кодекс (KRO), який детально регулює, хто може бути під опікою, які обов'язки має опікун та процедури, пов'язані з установленням і виконанням опіки.

ОБСЯГ ЗАСТОСУВАННЯ ОПІКИ

Опіка може бути встановлена в різних ситуаціях, зокрема:

- для частково недієздатної особи (ст. 16-18 KRO),
- для особи, місцезнаходження якої невідоме (ст. 183-184 KRO),
- для захисту майнових інтересів особи, яка не може самостійно про них піклуватися (ст. 178-181 KRO),
- для захисту інтересів ненародженої дитини (ст. 182 KRO),
- для юридичної особи, яка не має органу, здатного діяти (ст. 42 Цивільного кодексу у зв'язку з ст. 603 Цивільного процесуального кодексу).

Польське законодавство виділяє кілька видів опіки, які відрізняються обсягом повноважень опікуна та метою, з якою вони встановлюються. Нижче наведені основні з них.

Опіка для частково недієздатної особи. Часткова недієздатність може бути визнана, якщо психічний стан, психічна хвороба, розумова відсталість або інші психічні розлади унеможливлюють повну дієздатність, але не повністю. Опікун частково недієздатної особи призначається для її представництва та управління її майном лише в тому випадку, якщо опікунський суд так вирішить. Опікун підтримує частково недієздатну особу в правових діях, таких як управління майном, укладання договорів тощо. Опікун діє в межах, встановлених судом, який може визначити обсяг його повноважень.

Опіка для особи, місцезнаходження якої невідоме. Ця опіка встановлюється для захисту інтересів особи, місцезнаходження якої невідоме, і чия присутність необхідна для ведення судового процесу або укладання договору. Опікун представляє особу, місцезнаходження якої невідоме, в судових процесах і піклується про її інтереси, приймаючи за неї необхідні рішення.

Опіка для ненародженої дитини. Ця опіка встановлюється для захисту майнових інтересів дитини, яка ще не народилася, але вже має певні права (наприклад, на спадкування). Опікун представляє інтереси ненародженої дитини, піклуючись про те, щоб її права були належним чином захищені до моменту народження. Цей вид опіки припиняється з моменту народження дитини.

Опіка для захисту майна. Ця опіка встановлюється з метою захисту майна особи, яка з різних причин не може самостійно про нього піклуватися (наприклад, хвора або літня особа). Опікун управляє майном особи, що перебуває під опікою, приймає рішення, пов'язані з його захистом, управлінням та інвестуванням, відповідно до інтересів підопічного.

Опіка для юридичної особи. Опіка для юридичної особи встановлюється у випадку, коли юридична особа (наприклад, компанія, фонд) не має органу, здатного діяти. Опікун представляє юридичну особу, приймаючи за неї всі необхідні правові дії та управляє її майном до моменту призначення органу, здатного діяти.

Опіка для особи з інвалідністю. Опікун для особи з інвалідністю призначається для її представництва лише в тому випадку, якщо суд так вирішить. Опікунський суд може визначити справу або обсяг справ, зазначених у постанові про призначення опікуна, в яких він уповноважений представляти особу з інвалідністю. Опікуном може бути призначена повнолітня особа, яка погодилася на це і чиї особисті якості обґрунтовують переконання, що вона буде належним чином виконувати покладені на неї обов'язки опікуна особи з інвалідністю. Особа з інвалідністю може запропонувати кандидатуру на опікуна.

При виборі опікуна і визначенні обсягу його обов'язків та повноважень опікунський суд враховує, зокрема, функціональні можливості особи з інвалідністю, включаючи її інтелектуальні функції та спосіб спілкування з оточенням. Опікун узгоджує з особою з інвалідністю спосіб ведення або вирішення справ і інформує її про прийняті дії та їх результати, щоб вона могла приймати рішення та дії, відповідні до поточного стану справ.

ПРОЦЕДУРА ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ

Заява про встановлення опіки. Заяву про встановлення опіки може подати зацікавлена особа, член родини особи, яка потребує захисту, прокурор або суд може ініціювати процес з власної ініціативи. Заява подається до районного суду за місцем проживання особи, яка має бути під опікою. У випадку юридичної особи компетентним є районний суд за місцем знаходження юридичної особи.

Судовий процес. Після подання заяви суд розглядає справу, заслуховує свідків та збирає докази, необхідні для прийняття рішення. У випадку опіки для частково недієздатної особи може бути запрошено висновок експерта-психіатра або психолога. Суд оцінює, чи є підстави для встановлення опіки, і призначає особу, яка буде виконувати функції опікуна. Суд також може визначити обсяг повноважень опікуна та його обов'язки.

Рішення суду. Суд виносить постанову про встановлення опіки та призначення опікуна. Опікун приносить присягу перед судом, що буде сумлінно виконувати свої обов'язки. У постанові суд визначає також обсяг відповідальності опікуна та можливі обмеження його повноважень.

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ОПІКУНА

Опікун має низку обов'язків, що випливають з положень закону та завдань, покладених судом. Основними з них є:

- **Представництво інтересів підопічного.** Опікун представляє підопічного у всіх справах, охоплених опікою.
- **Управління майном.** Опікун зобов'язаний піклуватися про майно підопічного, приймати рішення, пов'язані з його управлінням, захистом та можливим інвестуванням, завжди в інтересах підопічного.
- **Подання звітів.** Опікун зобов'язаний подавати звіти про свою діяльність до опікунського суду.
- **Юридична відповідальність.** Опікун несе відповідальність за шкоду, заподіяну підопічному внаслідок неналежного виконання своїх обов'язків.

ПІДСУМОК

Опіка в польському праві є важливим механізмом захисту осіб, які з різних причин не можуть самостійно піклуватися про свої інтереси. Це складний інститут, який вимагає від опікуна великої відповідальності, сумлінності та відповідності до положень закону. Сімейний та опікунський кодекс детально регулює питання, пов'язані з установленням опіки, обов'язками опікуна та способами завершення опіки, що має на меті забезпечити найкращий захист прав та інтересів підопічного.

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

Fundacja Rozwoju Świadomości Obywatelskiej
Experto Pro Bono
ul. Legionów 10, 22-400 Zamość
KRS: 0000582999
e-mail: biuro@fundacjaepb.pl
www.fundacjaepb.pl